

Tetthelyrajzok

Térey János: *Átkelés Budapesten*. Libri, Budapest, 2014

Az *Átkelés Budapesten* kötetcímmel Térey János ismét a várost, a tereket, a helyet célozza meg. (Ismét, mert volt már ilyen: *A valóságos Város, Drezda februárban, A Nibelung-lakópark, Sonja útja a Saxonia mozitól a Pirnai térig*.) Szinte magától értetődő, különösen Térey korábbi műveinek ismeretében, hogy nem elvont placcok, üres porondok adják e kötet anyagát, hiszen a tér – használata, kitöltése, szemlélése – szorosan kapcsolódik az emberhez. Terekben élünk, mozgunk, életünk eseményei, tetteink pedig helyekhez kötődnek, ahogy mentális képeink, emlékeink is helyszínekhez, térformákhoz kapcsolódnak, azokban őrződnek, azok által idézhetőek fel. A helyek az egyént formáló emberi gyakorlatoknak a színhelyei, használatuk, be- és elbeszélésük mindig konkrét mozgást jelent, ezáltal történéseket, történeteket hoznak működésbe, „összszűfolt idők, melyeket ki lehet ugyan bontani, ám inkább úgy vannak jelen, mint a várakozó rejtvénynek megmaradó elbeszélések” (De Certeau: *A cselekvés művészete*).

Térey verses novellái a hozzájuk társított fényképekhez hasonló pillanatfelvételek. Úgy kelünk át Budapesten, hogy közel hatvan év történelméről, külvárosokról, „környégekről”, szubkultúrák helyszíneiről, lakásokról és egyéb emberjárta helyekről kapunk villanásokat, töredékes kép(zet)eket. A város tér-képén szertedobált történetekből pedig sokkal inkább életérzések, hangulatok bontakoznak ki, mint valódi panoráma, városkép. Az írások ugyanis – szerencsére – nem egy kanonizált Budapest-képet, nem is teljesebb városrészeket mutatnak, hanem még kisebb szegmenseket, magán- és közterek mozaikdarabjait: egy-egy villamosfordulót, utcarészletet, külvárosi telepeket, „[f]öllobogózott halálház[at] horogkeresztrel”, lakásbelsőket, kocsmákat, éttermeket.

Ezek a sokszor elhagy(at)ott, elhanyagolt, megkopott, az előző évtizedek életformáit, beidegződéseit, lenyomatait még mindig magukon viselő, magukban hordozó helyszínek – „Ez a városi táj egy darab megmaradt, / Túlrett szocializmus. Sűrű, mint a méz” – szorosan összefonódnak karakterekkel, emberi történetekkel, életutakkal, kínos, illúziótlan sorsokkal, társ- és kapcsolatkeresőkkel, magányosokkal. A helyek sokféleségéhez hasonlóan a szereplők is változatosak, Térey szokás szerint bátran *select all*: özvegy énektanár, elvált mérnök, éltes esztéta, pornórendező árnyékbarátnővel, tekintélyes ideggyógyász telefonos zaklatójával, sikertelen rockzenész-fivérek és nők: aurórák, almák, nórák, negyvenes natasák. Egy társadalmi tabló szerteszórt expozíciói. Kevesebb itt a korábbi művekből (*A Nibelung-lakópark, Asztalizene, Protokoll*) már jól ismert pénzes yuppie, kiégett államszolga, orvos, elszállt és/vagy boldogtalan művészféle, de e történetek alakjai közt is találunk nem egy kiábrándult, cinikus és (ön)reflexív karaktert, mint amelyeneket (sőt, konkrétan: akiket!) Térey korábbi drámáiból, verses regényeiből, elsősorban a *Protokoll*-ból már ismerünk.

Tehát a kötetben nem elsősorban Budapestre, a városra esik a hangsúly, hanem a benne élőkre, a mindennapok mindenféle emberére, akik kitöltik ezeket a tereket, helyeket, és akik saját múltjukban, történeteikben, emlékeikben hordozzák ezeket a helyszíneket. A szerzőt mintha jobban izgatnák a karakterek és sorstörédeikeik, mint a térformák, élettelen kövek és falak, ám ezen az arányeltolódáson könnyen túlléphetünk, ha a városra valóban élettérként, ember és hely elválaszthatatlan szövedékeként tekintünk, mint például ahogyan a szellemi-lelki entitások és a test kettősére is, s nem kötjük az ebet a címbe ígért karóhoz mint helyhez.

A helyek és emberek szoros kapcsolódása miatt lehet(né)nek izgalmasak a szövegek mellé illesztett fotók, amelyek inkább csak távoli asszociációkkal köthetők az írásokhoz, hangulatjelzések, s mivel többnyire életpillanatok, emberlakta, emberhasználat helyek felvételei, újabb lehetséges – múltbeli – történetek, sorsok felé nyitják meg a kötet terét. Ennek ellenére a fényképek szerepeltetése, bár divatos fogásnak tekinthető a kortárs irodalomban, mégis súlytalan, tét nélküli marad; kiaknázatlan lehetőség, amely tovább fokozza a kötetrel kapcsolatos töredezettség- és hiányérzeteinket. Nehezen dönthető el ugyanis, hogy a vázlatosság, törmelékesség, a város és a múlt pontjainak pillanatfelvételszerű megmutatása az életutak, élethelyzetek esetlegességének, töredezettségének, csonkaságának poétikai vetülete, a kiábrándult, kényelmetlen, érdekes-érdektelen sorsok egymás mellé helyezett mintázata, vagy a sokféle villanásszerű felvetés, a néhol érdektelenné tűnő sztorik, a széttagoltság érzése szerzői hiányossá-

gokból, kidolgozatlanságokból fakad. Annyi bizonyos, hogy a mindennapok fásult monotoníájának, a kilátástalanságnak érzékeltetésére alkalmasabbnak mutatkozott a verses regények hosszan kifuttatott percegése, verkliszterősége, mint a rövidpróza felütéseket és lezárásokat újrakövetelő formája. Így Térey kötetének egyértelműen sikerültebbek azok a darabjai, amelyekben a novella klasszikus követelményeinek engedve kibontja a szereplők közti feszültséget (*Öcskös, A szeretetlenség útját kikövezni*), vagy csattanószerű lezárással él az elbeszélő, mint ahogy *A hurokban, Kígyóverem, Early Winter* történeteiben.

Tér és ember együttes jelenléte eredményezi, hogy a novellákban a térábrázolásra és -használatra az útvonalszerű bejárás jellemző, a szereplők mozgásának, az általuk befogható, tapasztalható látványnak és térelemeknek megfelelően. Ezt erősítik a *Tartalom és helymutató* információi is, amelyek az adott történet minden bejárt helyszínét, utcanevét megadják, s a kötet cím *átkelés* kifejezése is ezt az emberi léptéket, a szemlélődéssel, a tér(beli)(ség) megélésével, gyalogos tempóval befogadott, megfigyelt városra irányul. A járás, az útvonalak egyéni megválasztása – a De Certeau (*A cselekvés művészete*) által megkülönböztetett térbeli gyakorlatok, cselekvésmódok közül az egyik – azt eredményezi, hogy az így alakuló történetek mindennapian lyukacsosnak, esetlegesnek tűnnek a nagy, koherens elbeszélésekkel szemben, s ez a megnyilatkozási térre is hatással van: a történetek nyelvezetét a jelen(et)szerűség, megszakítottság, fatikus elemek sokasága határozza meg. Az útvonalak, irányok megválasztásának szabadságához hasonlóan a nyelvet is a helyzetek, pozíciók, jelenlét megkívánta mondatok szabadsága, sokfélesége, a hangvételek, stílusok, nyelvi rétegek vegyítése jellemzi.

Ugyanakkor a tér megjelenítésének és megismerésének másfajta lehetőségét kínálja a belső borítókon található térkép, mely felülről, távlatokból láttatja Budapestet, s amelyen akár rögzíthetjük is (összeköthetjük, besatírozhatjuk stb.) a szerző által ábrázolt helyszíneket. A térkép megteremti a fel(ül)emelkedés, a voyeurré válás lehetőségét, az egységben látás illúzióját, amelyre amúgy nem sok esélyt ad az elbeszélő, miközben a városban és a szövegekben flâneurként barangolunk. A szerzői előhang ugyan mindkétféle tértapasztalásnak, térbeli gyakorlatnak a lehetőségét felveti, hiszen a város szögleteinek hosszas figyelését és az „alattunk vagy mellettünk” létező „derűs kísértetváros” távlatát egyaránt ígéri, ám a bármiféle egésze vonatkoztatható benyomás kialakítását egyértelműen az olvasóra bízta (kapunk hozzá térképet). A történetek töredékessége, helyszínek sokasága, képek pillanatszerűsége mégis inkább a járás-megtorpanás, rácsodálkozás, nézelődés gyakorlatához áll közelebb. Térey verses epikájától

nem idegen (sőt, lírájától sem) ez a fajta fragmentális, részletekre rá-ráközelítő, egyéni gesztusokból, megnyilatkozásokból, eltérő stílusok, regiszterek, szubkultúrák, társművészetek vegyítéséből építkező történet- és karkterszövés, tehát tér és megszólalásmód, város- és ember(kép) szoros átfedtségben működik itt (is). S ebben jó Térey, amikor igazán jó: a felülről nézett látvány képzeletbeli totalizációjával szemben versebe fogja a szemrebbenés mindennapiságának sűrke különösségét.

